

Пам'ять... це внутрішня плітка.

Джордж Сантаяна

Життя є більшим за любов і насолоду,

І я сюди з'явився, щоб скарби копати.

І ти, як хочеш грати, мусиш заплатити

Сам знаєш, так було завжди,

Ми всі сюди з'явилися, щоби скарби шукати.

Shark Puppy

ЯК НАМАЛЮВАТИ КАРТИНУ (I)

Почніть з незайманої площини. Це не конче мусить бути папір або полотно, але, гадаю, площина має бути білою. Ми називаємо її білою, бо потребуємо якогось слова, проте справжнє її ім'я — ніщо. Чорне — це відсутність світла, а біле — відсутність пам'яті, колір неспроможності пам'ятати.

Звідки в нас пам'ятливість до запам'ятовування? Я часто ставлю собі це питання відтоді, як пожив на острові Дума, іноді вдосвіта, дивлячись на відсутність світла, згадуючи відсутніх друзів. Подеколи в такі вранішні хвилини я думаю про виднокрай. Виднокрай мусиш започатковувати. Мусиш розітнути білину. Хай ця дія цілком проста, але будь-яка дія, що перевтілює світ, є героїчною. Чи то мені так здається.

Уявіть собі маленьку дівчинку, трохи старшу за немовля. Майже дев'яносто років тому вона випала з коляски, вдарилася головою об камінь і все забула. Не тільки власне ім'я, а геть усе! А потім просто згадала достатньо для того, щоб узяти олівець й прорізати біле тло непевною лінією. Так, вона створила лінію виднокраю. Але разом з тим і щілину, крізь яку вповзає морок.

Ні, ви таки уявіть собі ті крихітні пальчики з затиснутим у них олівцем... нерішучість... а далі розтин білини. Уявіть собі хоробрість тієї першої спроби перевтілення світу його зображенням. Я завжди любитиму ту дівчинку, попри все, чого вона мені вартувала. Я мушу. Не маю іншого вибору.

Щоб ви знали, малювання — це магія.

1 – МОЄ ІНШЕ ЖИТТЯ

I

Мене звать Едґар Фрімантл. Колись я був великим перцем у будівельному й підрядному бізнесі. То було в Міннесоті, за мого іншого життя. Поняття «інше життя» я підчепив від Ваєрмена. Я хочу розповісти про Ваєрмена, але спочатку перегорнемо сторінки Міннесоти.

Ось що мушу сказати: там я був по-справжньому успішним американським парубком. Почав працювати в одній компанії і вибився вгору, а коли підніматися в ній вище вже не було куди, я пішов і заснував власний бізнес. Бос покинутої мною компанії сміявся з мене, казав, що я збанкрутую вже за рік. Гадаю, те саме кажуть більшість босів, коли якийсь молодий висуванець іде геть і започатковує власну справу.

В мене все повелося добре. З початком буму на лінії Міннеаполіс — Сент-Пол¹, розпочався бум і для «Фрімантл компанії». Коли справи погіршилися, я не пнувсь розгулюватися. Але нагулював собі достатньо на кусень хліба, і більше того. Коли мені виповнилося п'ятдесят років, ми з Пам коштували сорок мільйонів доларів. І все ще залишалися близькими людьми. Ми мали двох дочок, і наприкінці

¹ Міннеаполіс і Сент-Пол — два сусідні міста в штаті Міннесота, чи не найбільший мегаполіс у США. (Тут і далі прим. перекл.)

нашого приватного Золотого Віку Ілса¹ навчалася в Брауні, а Мелінда, за програмою міжнародного обміну, викладала у Франції. Ми з дружиною якраз збиралися відвідати її, коли все пішло шкереберть.

Я потрапив в аварію на роботі. Трапилось це дуже просто; коли пікап, хоч би навіть і «додж-рем» з усіма наворотами, буцається з дванадцятиповерховим краном, пікап програє за будь-яких умов. Права скроня мого черепа тільки тріснула. Лівою мене так потужно вгатило об дверний стояк «доджа», що вона розкололася в трьох місцях. Чи, може, в п'яти? Пам'ять у мене зараз покращилася, але вона аж ген не та, якою була колись.

Лікарі назвали те, що трапилось із моєю головою, контр-ударною травмою, а це річ небезпечніша за початковий удар. У мене були зламані ребра. Розтрощене праве стегно. І хоча зір у правому оці на сімдесят відсотків відновився (в ясний день бачу краще), я втратив праву руку.

Я міг втратити життя, але не втратив. Через ту контр-ударну травму я міг стати недоумком, і спершу так воно й було, але потім минулося. Мабуть. Тоді вже мене покинула дружина, і не мабуть, а точно. Ми були разом двадцять п'ять років, але ж ви знаєте як то кажуть: лайно завжди спливе. Та я гадаю, це не має значення — пішла собі й пішла. Минулося, та й годі. Інколи це на краще.

Кажучи, що був недоумкуватим, я маю на увазі, що спершу не впізнавав людей — навіть власної дружини — і не пам'ятав, що відбулося. Я не розумів, чому в мені так усе болить. Зараз, через чотири роки, я не можу пригадати характеру того болю. Пам'ятаю тільки, що страждав, переживав справжні

¹ Пестливий варіант імені Елізабет, поширений серед німців і голландців.

тортури, але тепер це лише теоретичні спогади. Тоді ж була практика. Тоді я почувався ніби в пеклі, і невідомо за що.

Спочатку боїшся, що помреш, а потім, що — ні.

Так каже Ваермен, а він знав, що каже, бо сам відбув свій строк у пеклі.

Усе боліло безперервно. Дзижчало в голові від болю; під лобом у мене містився найбільший в світі дзигар, де завжди стояла глупа ніч. Оскільки праве око в мене навернулося, я бачив світ крізь криваву плівку, і мало що розумів у тім світі. Ніщо не мало назв. Пам'ятаю, якось у кімнаті була Пам — тоді я ще лежав у лікарні — вона стояла біля мого ліжка. Мене дико дратувало, що вона стоїть, тоді як прямо в кутку є річ, на яку можна сісти.

— Візьми друга, — сказав я. — Сідай на друга.

— Що ти таке кажеш, Едгаре? — перепитала вона.

— *Друга, отого приятеля!* — заволав я. — Візьми того сраного *товариша*, ти, тупа курво!

Я помирав від болю в голові, а вона заплакала. За це я її зненавидів. Не було в неї причин плакати, це ж не вона виглядає із замкнутої клітки крізь криваву мрячку. Не вона тут мавпа в клітці. І раптом мене осяяло.

— Візьми дружяку й *бідуй!* — Таким чином мій розшарпаний, задовбаний мозок найближче підібрався до *стільця*.

Злостився я безупинно. Там було дві медсестри, одну з котрих я звав Суха Качка Номер Раз, а другу — Суха Качка Номер Два, так, ніби вони з'явилися з якогось дурнуватоного оповідання Доктора Сюза¹. А ще була нянечка-волонтерка, яку я кликав Вовняна Пілюля — не знаю чому, але й це прізвисько теж мало якісь сексуальні конотації. Принаймні

¹ Теодор Сюз Гізель — дитячий письменник та ілюстратор, чимало його кумедних персонажів стали героями мультфільмів.

для мене. Коли я трохи оклигав, почав битися. Двічі намагався врізати Пам, і один раз таки поцілів, хоча всього лиш пластиковим ножом. Проте два шви на передп'ястя їй поклали. Іноді їм доводилося мене зв'язувати.

Ось що я пам'ятаю найкраще з того періоду: спекотний полудень під кінець мого перебування в дорогому реабілітаційному центрі, дорогий кондиціонер не працює, я прив'язаний до ліжка, по телевізору якась мильна опера, тисячі опівнічних дзвонів гудуть у моїй голові, закам'янілий правий бік, мов паяльник, обпікає біль, відсутня права рука мені свербить, відсутні на ній пальці судомить, мені чомусь скасували оксиконтин¹ (не знаю коли, бо визначати час мені понад силу), і медсестра впливає з червоного мороку, істота, що прийшла поглянути на мавпу в клітці, і та медсестра каже: «Ви готові до візиту вашої дружини?» А я кажу: «Тільки якщо вона принесла пістолета, щоб мене застрелити».

Неможливо повірити, щоб такий біль минувся, але він перестає. Відтак мене везуть додому й починаються торттури фізичної реабілітації. Поступово в мене з ока вимивається червоний морок. Психолог, спеціаліст з гіпнотерапії, показав мені кілька хитрих трюків для гамування фантомних болів і судом у відсутній руці. Його звали Камен. Це Камен приніс Ребу: одну з тих небагатьох речей, що я забрав із собою, викульгавши з мого колишнього життя в нове, на острові Дума.

«Офіційна психотерапія не схвалює такий метод гамування гніву», — зізнався доктор Камен, хоча, маю підозру, він збрехав, щоб підвищити привабливість Реби в моїх очах. Він порадив мені дати їй якесь ненависне ім'я, і, хоча вона була схожою на Люсі Рікардо², я назвав її ім'ям моєї тітки, котра,

¹ Потужний болетамувальний препарат 12-годинної дії з наркотичним ефектом.

² Героїня комедійного телесеріалу 1951—1957 рр. «Я кохаю Люсі».

коли я був маленьким і залишав на тарілці недоїденою моркву, щипала мені пальці. Потім, через кілька днів після того як отримав ляльку, її ім'я вилетіло в мене з голови. Я міг пригадати тільки хлопчачі імена, і кожне з них усе сильніше мене дратувало: Рендел, Рассел, Рудольф, Рівер-факін-Фенікс¹.

На той час я перебував уже вдома. Пам занесла мені сніданок і, мабуть, зауважила вираз мого обличчя, бо я помітив, як вона напружилася перед вибухом. Та, хоч і забувши ім'я барилкуватої червоної ганчір'яної ляльки, подарованої мені психологом, я пам'ятав, як можу її використати в цій ситуації.

— Пам, — сказав я. — Мені потрібно п'ять хвилин, щоб опанувати себе, я зможу це зробити.

— Ти певен, що...

— Так, а зараз забирайся геть разом зі своїми тельбухами та засунь їх собі в гузно. Я зможу.

Я не знав, чи дійсно зможу, але саме цього прагнув. Не міг пригадати, як звати ту чортову ляльку, але пам'ятав — *я зможу це зробити*. Одне ясно, наприкінці мого іншого життя, отак я й повторював *я зможу*, навіть коли знав, що ніяк, навіть розуміючи, що я задовбаний-передовбаний, усмерть зайобаний, як той хлющ.

— Я зможу.

О Господи, хтозна з яким виразом обличчя я це сказав, бо вона позадкувала з тацею в руках, не вимовивши й слова, і тільки чашка деренькотіла на тарілці.

Вона пішла, а я підніс ляльку собі до обличчя і, втопивши пальці в пружнасте тільце, втупився в її дурні сині очі.

— Як тебе звуть, ти, курво з кажанячим рилом? — волав я до неї. Мені жодного разу не спало на думку, що Пам

¹ Рівер Фенікс — кіноактор, помер молодим від передозування наркотиків.

разом з денною доглядальницею чують мене в кухні через інтерком. Признатися, навіть аби інтерком був поламаний, вони б чули мене й крізь причинені двері. Я був тоді в голосі.

Я почав трясати ляльку. Її голова хилиталася туди-сюди, а синтетичне волоссячко на кшталт «Я кохаю Люсі» аж пурхало. Великі сині карикатурні очі, здавалося, проказують: *Ууууу, ти бридкий дядько!* — ну чисто як Бетті Буп¹ у якомусь із тих мультиків, що їх інколи й зараз ще можна побачити на кабельних каналах.

— Як тебе звати, сука? Як тебе звати, ти, пизда. Як тебе звати, ти, дешева ганчір'яна блядь? *Назви своє ім'я, або я виколупаю тобі очі, відірву тобі носа й вирву...*

Мене перемкнуло, таке трапляється зі мною й дотепер, чотири роки потому, отут у містечку Тамасунчале², у штаті Сан-Луїс-Потосі, у Мексиці, де триває третє життя Едгара Фрімантла. На мить я опинився у своєму пікапі: долі перед пасажирським сидінням торохкотять планшетка і стара сталева коробка для ланчів (не знаю, чи був я єдиним із працюючих мільйонерів в Америці, котрий возив з собою сніданок, хоча ви, либонь, можете нарахувати таких з десятків), на сидінні лежить мій PowerBook. А з радіоприймача голосом запеклої проповідниці волає жінка: «Воно було ЧЕРВОНИМ!» Цих трьох слів виявилось достатньо. Тоді грала пісня про бідну жінку, котра виряджає свою дочку в повії. Реба Мак-Інтайр³ співала свою гітову баладу «Фенсі».

¹ Персонаж чорно-білих мультфільмів 1920-х, які не показують на загальних телеканалах через підкреслену сексуальність героїні.

² Натяк на відомий роман Рона Аріаса «Шлях до Тамасунчале», в якому йдеться про повернення хворого старого Дона Фаусто крізь простір і час до омріяного міста.

³ Reba Nell McEntire — «королева кантрі-музики»; в баладі «Фенсі» йдеться про те, як матір на останні гроші шие юній доньці сукню з червоного оксамиту й навіть виряджає її на бал з настановою «бути там приязною до джентльменів».

— Реба, — прошепотів я, притискаючи ляльку до грудей. — Ти — Реба. Реба-Реба-Реба. Я більше ніколи цього не забуду.

Забув наступного ж тижня, але вже без оскаженіння. Без жодного. Лише притиснув її до себе, моє маленьке коханячко, заплющив очі й викликав в уяві видіння того пікапу, котрий тоді розстрошило в аварії. Побачив сталеву коробку для ланчів, почув, як вона деренчить, й відтак жіночий голос долинув із радіоприймача з тою ж проповідницькою затятістю: «Воно було ЧЕРВОНИМ!»

Доктор Камен назвав це проривом. Він страшенно зрадив. Моя дружина не виказувала особливого ентузіазму, і поцілунок, яким вона приклалася мені до лоба, був радше формальним. Здається, місяці через два потому вона сказала мені, що бажає розлучитися.

II

На той час чи то біль послабшав, чи мій мозок уже так пристосувався, що почав його долати. Напади головного болю повторювалися, але вже не так часто і з меншою інтенсивністю; тепер це не завжди перетворювалося на *глузу ніч* у розташованому в мене між вухами найбільшому в світі дзигарі. Я завжди був готовий проковтнути вікодину о п'ятій та оксиконтину о восьмій — без цих чудесних пігулок навряд чи зміг би взагалі шкандибати, спираючись на яскраво-червоний, зроблений у Канаді, костур — і потроху моє праве реконструйоване стегно почало відживати.

Королева Реабілітації Кеті Ірін приїздила до мене додому в Каса Фрімантл у Мендота Гайтс¹ кожного понеділка,

¹ Передмістя м. Сент-Пол, столиці штату Міннесота.